

# "Bajadeer"

Imre Kálmáni meeleolukas «Bajadeer» on juba mõnda aega hoidnud elevel Tallinna operetisõprade meeli. Esmajoones on selles «stüüdi» Kálmán. Opereti toredas ja viisirikas muusikas on helilooja temale omase väljenduslaadiga leidnud paraja «miksituuri» orientaalsete, püsides nõnda terviklikkuse piires, mis «ei hakka vastu» oma euroopaliku ega idamaise poolega. Kálmáni muusika oma sooja ja paeluva lüürikaga sunnib nagu unustama opereti süžee kohatist naiivsust.

Ometi ükskord täiendas «Estonia» oma lavastajate ridu. Tunneme V. Lutsu kui näitlejat, kes on loonud nii mõnegi meeldejäeva osa operetilaval, kuid kes lavastajana sai seni loominguiliselt tegutseda ainult isetegevuslikus liinis — «Kommunisti» klubis. Jätame kõrvale probleemid, nagu kes avastas Lutsu «Estoniale» või tuli tal seda ka siin ise teha, n. ö. isetegevuslikus korras, ja kas noorele lavastajale loodi kõiki vajalikke eeltingimusi ja anti seltsimehelikku abi teatri poolt. See on teatrikülastaja seisukohalt vaid «kulissidetaguse» tähtsusega.

Peab kõigepealt märkima, et V. Luts on tõsiselt lähenenud oma ülesandele anda lõbus, temporikkalt kulgev lavastus, vältida peadpööritavaid «operetlikke» liialdusi, kuid sealjuures säilitada ikkagi žanri spetsiifilist omapära. See joon on omane nii etendusele tervikuna kui ka üksikkujude väljajoonistamisele. Loomulikud on lavastuse seisukohalt ka misanstseenid, milles pole tehtust, pingutatust ja originaalitsevat väljamõeldist. Kuigi V. Luts on seni töötanud peamiselt sõnalavastustega, on «Bajadeeris» žanri tunnetuse seisukohalt kõik omal kohal ja näib, et teater ei tohiks leppida ainult esimese võimaluse andmisega lavastajale (samuti assistent B. Lüllele), vaid julgemalt planeerima seda edasisekski. Oleks liialdus väita, et lavastuses pole mingeid puudujääke. See käib mõne tegelaskuju viimistlematuse kohta, mõnel õhtul on kippunud venima teise vaatuse sisemine tempo — lavastaja peaks kindlustama etenduse kulgemise vajaliku lihvimistööga. Ja miks kõiki laululised etteasted lõppesid näitlejate lahkumisega vasakule. Vahe seisnes siin ainult selles, kas seda tehti paaris või üksinda, tantsides või käies. Halb ühekülgus.

Odette Darimond'i osas esinenud Gerda Murre pakkus nii laulult kui mängult nauditavat. Temas oli head näitlejaslikku temperament. Meenutagem haaravat esimest etteastet teises vaatuses duetis printsiga, kirjastseeni ja viimase vaatuse lõppstseeni. G. Murre varjundirikas hääl helises vabalt ja kaasakiskuvalt. Kõrvuti lavastaja V. Lutsuga tõi «Bajadeeri» kavaleht ka teise uustulnuka «Estonia» lavale — ja seda veelgi üllatuslikumalt. Kui seni murti pead ja piike, kust ja keda leida opereti «esimeseks armastajaks» kõrgemate toonide jaoks,

kui seda on Georg Otsa bariton, siis ei teadnud keegi arvata, et Radjami (ja küllap edaspidi nii paljudegi uudisosade täitja) võiks olla kohmakas-jändrik Tõnisson «Kevadest», otse «Estonia» külje alt Draamateatrist. Ja Kalju Karask tuli, laulis ja võidab oma siira laulu ja mänguga siiani mitte ainult Odette'i, vaid ka kuulajate südameid saalis. Karaski kõrva täpsust võib kadestada nii mõnigi staažikam kolleeg-laulja. Vaatamata sellele, et Radjami oli tema esimene osa muusikalaval, oli selles tunda kiiret kodunemist. Nii paljudki operiartistid pole meil senini vabanenud merehädalise pilguga piilumast päästerõnga — dirigendi taktikepi poole, ja seda isegi sääraates kohtades nagu armastuse duett (kus ei tohi olla kedagi kolmandat, isegi dirigenti mitte!). Karask on ka siin vaba — ning sealjuures täpne. Muidugi tuleb Karaskil teha tõsist tööd oma hääle kandejõu suurendamiseks. Vokaalses osas esines praegu veel kaunis palju ebaühtlust ja vokaaltehnilist rõhelust.

Toreda koomilise kolmiku kuju löid E. Pärn (Napoleon Saint Cloche), H. Malmsten (Louis Philipp La Tourette) ja S. Sooäär nende mõlema «truu» abikaasa Mariette'ina. Eriliselt tuleks alla kriipsutada E. Pärna saavutusi näitlejameisterlikkuse seisukohalt. Pärna koomika on antud väga nappide vahenditega, selleks on vahest mõni ütlelemata sõna, tegemata tegu või mõeldav žest — kuid millise tugeva sideme saavutas näitleja kõige selle juures publikuga. Pärn meenutas kunagist kuulsat filminäitlejat Buster Keatonit, kelle koomikat kõige tugevamini alla kriipsutas see, et ta ise kunagi ei naernud. Ka Pärn jättis õigesti naeru publiku osaks. V. Viisimaa, V. Peetri ja A. Vihandi juures samades osades oli lõbususe põhjuseks publikus ainult sõna koomika. V. Viisimaa peaks kindlasti korrigeerima oma rohkeid repliike (etteasteis printsi ja Mariette'iga), mis on mõeldud n. ö. ütlemiseks publikusse. Praegu peab kaasnäitleja väga «kurdi» näo tegema, et neid mitte kuulda. Puudujääke näib olevat ka kuju üldises lavalises väljajoonistamises, mis on ähmasem Pärna loodud Napoleonist, kuigi Viisimaa vokaalselt ületab Pärna ehtsalt lüüdikliku opereti-hääle. La Tourette on esimene suurem osa ka vastvalt lavale tulnud näitlejale V. Peetrile. Kui siin kuju teises pooles, kolmanda vaatuse salongilövis, on mõningaid õnnestunud momente, siis La Tourette-šokolaadikaupmees on näitleja poolt antud tehtult, väliste vahenditega ja hoopis ebamäärasem kui on seda Malmsteni esitatud muhe kuju. Ka A. Vihandi Mariette'il on midagi õppida S. Sooääre elavalt ja rutini-vabalt Mariette'ilt. Üks neist tahab olla Mariette ja teine on seda.

Näib, et lavastaja ja näitlejad peaksid siin viimistlustööd süvendama.

J. Jürge poolt on antud paraja mõõdutundega kolonel Parkeri kuju, milles pole satutud vulgariseerimise ja liialdamise ohtu, millele pisut nagu püüaks kalduda kavalehe tekst (autor: lavastaja).

Etenduse muusikalise külje viimistluse eest hoolitsesid dirigentidena V. Järvi ja T. Targama ning I. Trilljärvi koormeistrina. Tunnustavalt peab märkima muide ka operetikoori, milles esines rõõmusevõltsu, palju uusi häälte

ma teise vaatuse sisemine tempore  
lavastaja peaks kindlustama etenduse  
kulgemise vajaliku lihvimistööga. Ja  
miks kõik laululised etteasted lõppesid  
näitlejate lahkumisega vasakule. Vahe  
seisnes siin ainult selles, kas seda teh-  
ti paaris või üksinda, tantsides või  
käies. Halb ühekülgus.

Odette Darimond'i osas esinenud  
Gerda Murre pakkus nii laulult kui  
mängult nauditavat. Temas oli head  
näitlejaslikku temperamenti. Meenuta-  
gem haaravat esimest etteastet teises  
vaatuses duetis printsiga, kirjastseeni  
ja viimase vaatuse lõppstseeni. G.  
Murre varjundirikas hääli helises va-  
balt ja kaasakiskuvalt. Kõrvuti lavas-  
taja V. Lutsuga tõi «Bajadeeri» kava-  
leht ka teise uustulnuka «Estonia»  
lavale — ja seda veelgi üllatusliku-  
malt. Kui seni murti pead ja piike,  
kust ja keda leida opereti «esimeseks  
armastajaks» kõrgemate toonide jaoks,

ju üldises lavalises väljajoonistamises,  
mis on ähmasem Pärna loodud Napo-  
leonist, kuigi Viisimaa vokaalselt üle-  
tab Pärna ehtsalt lüüdikliku opereti-  
hääle. La Tourette on esimene suurem  
osa ka vastsetl lavale tulnud näitleja-  
le V. Peetrile. Kui siin kuju teises  
pooles, kolmanda vaatuse salongilövis,  
on mõningaid õnnestunud momente,  
siis La Tourette-šokolaadikaupmees on  
näitleja poolt antud tehtult, väliste  
vahenditega ja hoopis ebamäärasem  
kui on seda Malmsteni esitatud muhe  
kuju. Ka A. Vihandi Mariette'il on mi-  
dagi õppida S. Soõäre elavalt ja rutii-  
nivabalt Mariette'ilt. Üks neist tahab  
olla Mariette ja teine on seda.

Näib, et lavastaja ja näitlejad peak-  
sid siin viimistlustööd stüvendama.

J. Jürge poolt on antud paraja  
möödutundega kolonel Parkeri kuju,  
milles pole satutud vulgariseerimise  
ja liialdamise ohtu, millele pisut nagu  
püüaks kalduda kavalehe tekst (autor:  
lavastaja).

Etenduse muusikalise külje viimist-  
luse eest hoolitsesid dirigentidena V.  
Järvi ja T. Targama ning I. Trilljärvi  
koormeistrina. Tunnustavalt peab mär-  
kima muide ka operetikoori, milles esi-  
nes rõõmustavalt palju uusi hääli ja  
nägusid.

Etenduse kauni ja maitseka kujun-  
duse olid loonud U. Kärbis (lavakujun-  
dus) ja L. Klaus (kostüümid). Külali-  
sena oli tantsuseaded teinud H. Aas-  
saltu maitsekalt ja põhimõttel: parem  
vähem ja hästi, kui palju ja pahasti.

Kokkuvõttes: «Bajadeeri» etendus  
«Estonias» on säärane, mida vaatad ja  
kuulad meeleldi. Eriti rõõmustas, et  
see lavastus on toonud uut nii lavale  
kui režissööripulti.

H. Kõrvits